

JÓZEF KRUKOWSKI (Lublin)

KOMPETENCJE PAPIESKIEJ RADY DO SPRAW INTERPRETACJI TEKSTÓW PRAWNYCH

W skład Kurii rzymskiej, ustalonej na mocy konstytucji apostolskiej Jana Pawła II *Pastor Bonus* z 28 czerwca 1988 r., wchodzi Pontificium Consilium de Legum Textibus Interpretandis — Papieska Rada do spraw Interpretacji Tekstów Prawnych (= Rada Interpretacyjna)¹. Rada ta nie jest całkowicie nowym organem w strukturze Kościoła powszechnego. Ma ona korzenie w wielowiekowej tradycji kościelnej, której formę instytucjonalną po raz pierwszy nadał papież Paweł IV, ustanawiając w 1564 r. Kongregację Soboru do spraw Wykonania i Zachowania Uchwał Soboru Trydenckiego².

Bezpośrednimi poprzednikami tej Rady były instytucje noszące nazwę komisji, a mianowicie Papieska Komisja do Autentycznej Interpretacji KPK, utworzona na mocy *motu proprio* Jana Pawła II *Recognitio Iuris Canonici Codice* z 2 stycznia 1984 r., która zastąpiła Papieską Komisję do Rewizji KPK, utworzoną przez papieża Jana XXIII 28 marca 1963 r.³ Komisja ta z kolei zajęła miejsce ustanowionej przez papieża Benedykta XV w 1917 r. Papieskiej Komisji do spraw Autentycznej Interpretacji KPK⁴. Należy zauważyć, że ustanowiona w 1984 r. Papieska Komisja do spraw Autentycznej Interpretacji KPK weszła również w kompetencje Papieskiej Rady ds. Interpretacji Dekretów Soboru Watykańskiego II⁵.

Rada Interpretacyjna — podobnie jak wszystkie dykasteria Kurii rzymskiej — jest organem powstałym w wyniku dekoncentracji władzy

* W tekście i przypisach zastosowano następujące skróty:

AAS — „Acta Apostolicae Sedis”

KPK — *Kodeks prawa kanonicznego*

PB — konstytucja apostolska *Pastor Bonus*

¹ AAS 80:1988 s. 841—863; „Communicationes” 20:1988 s. 52 n.

² Konstytucja apostolska Pawła IV *Alias nos nonnullas* z 2 VIII 1564; *Bullarium Romanum*, t. 7, Torino 1863, s. 300.

³ AAS 86:1984 s. 433 n.

⁴ *Motu proprio* Benedykta XV *Cum iuris canonici* z 15 IX 1917: AAS 9:1917 s. 483 nn.

⁵ *Motu proprio* Pawła VI *Finis concilio* z 3 I 1966 r.; AAS 58:1966 s. 37—40.

prymacjalnej biskupa Rzymu⁶. Papież, jako następca Piotra, ma władzę najwyższą, pełną, zwyczajną i własną w całym Kościele powszechnym (kan. 333). Rada należy do organów wyposażonych we władzę zwyczajną zastępczą. Rada istnieje więc na sposób stały, lecz podejmuje decyzje nie w imieniu własnym, ale w imieniu biskupa Rzymu, w granicach kompetencji określonych w pięciu artykułach (154—158) konstytucji PB. Wśród tych kompetencji należy wyróżnić następujące:

- dokonywanie autentycznej interpretacji ustaw prawa powszechnego (art. 154—155);
- udzielanie pomocy techniczno-prawnej innym dykasteriom Kurii rzymskiej w pełnieniu przez nie zadań prawodawczych lub kontrolnych (art. 156—157);
- orzekanie o zgodności ustaw partykularnych z ustawami powszechnymi Kościoła (art. 158).

Jakkolwiek nazwa „rada”, jakiej konstytucja PB używa w tytule tego organu, sugeruje, że jej zadania są tylko konsultacyjne, to wymienione wyżej kompetencje, jakie zostały jej powierzone na mocy tejże konstytucji, mają charakter także jurysdykcyjny. Rada ta wyróżnia się więc spośród pozostałych „rad”, wchodzących w skład Kurii rzymskiej, za pośrednictwem których papież spełnia swoje zadania pastoralne względem Kościoła powszechnego.

AUTENTYCZNA INTERPRETACJA TEKSTÓW PRAWNYCH KOŚCIOŁA POWSZECHNEGO

Głównym zadaniem Rady Interpretacyjnej jest autentyczna wykładnia ustaw kościelnych, obowiązująca z mocą ustawy (kan. 16 § 2). Zadanie to w sposób ogólny zostało jej powierzone w art. 154 konstytucji PB. Natomiast w art. 155 jej kompetencje w tej materii dokładniej zostały określone: „Radzie przysługuje wydawanie autentycznej interpretacji ustaw powszechnych, firmowanej autorytetem Papieża, po wysłuchaniu w sprawach większej wagi tych dykasterii, do których sprawy należą ze względu na materię” Na podstawie analizy powyższego tekstu można wyróżnić następujące składniki tych kompetencji:

1. Zadaniem rady jest „autentyczna interpretacja ustaw powszechnych” Kościoła. Interpretacja ta, czyli wykładnia, polega na ustalaniu właściwego znaczenia normy zawartej w obowiązujących przepisach prawnych. W zasadzie wykładnia nie jest tworzeniem nowych norm praw-

⁶ Por. J. Krukowski, *Administracja w Kościele*, Lublin 1985, s. 48—50, 65—66, 68.

nych, ale ustalaniem jednego, czyli właściwego znaczenia normy, tj. takiego, jakie chciał jej nadać sam prawodawca. Potrzeba takiej wykładni ma miejsce zwłaszcza wtedy, gdy powstają wątpliwości w bezpośrednim rozumieniu tekstu prawnego. Wątpliwości te należy usunąć przy użyciu odpowiednich dyrektyw interpretacyjnych, wskazanych w kan. 17, tzn. w tym celu należy uwzględnić miejsca paralelne, jeśli takie są, cel i okoliczności wydania i stosowania ustawy oraz zamiar prawodawcy. Chodzi tu o usuwanie wątpliwości obiektywnych, które mają swoją podstawę w tekście prawnym (np. wieloznaczność użytych wyrażeń, brak elegancji w redagowaniu przepisów prawnych), a nie tylko w umyśle interpretatorów.

Przedmiotem tej wykładni są ustawy uniwersalne Kościoła. Zakres kompetencji, jakie powierzone były Papieskiej Komisji do spraw Interpretacji Tekstów Prawnych z 1984 r., obejmował tylko interpretację „kanonów KPK i innych ustaw powszechnych Kościoła łacińskiego”. Zakres kompetencji Rady Interpretacyjnej, jaki został określony w art. 155 konstytucji PB, został poszerzony. Obejmuje bowiem wszystkie „ustawy powszechne Kościoła”, tzn. zarówno ustawy Kościoła łacińskiego, jak też ustawy Kościołów wschodnich. Dlatego po promulgacji *Kodeksu kanonów Kościołów wschodnich* w 1990 r. została rozwiązana Papieska Komisja ds. Rewizji Kodeksu Kościołów Wschodnich, a kompetencje w zakresie autentycznej interpretacji ustaw powszechnych również Kościołów wschodnich zostały powierzone Radzie Interpretacyjnej. Wyrażenie „ustawy powszechne Kościoła” obejmuje zatem: KPK Kościoła łacińskiego, Kodeks kanonów Kościołów wschodnich, inne ustawy powszechne — także szczególne lub specjalne (np. konstytucja PB) — które są wydane bądź dla Kościoła łacińskiego, bądź dla jednego lub wszystkich Kościołów wschodnich.

2. Zgodnie z tradycją kanonistyczną, która znalazła potwierdzenie w kan. 16 § 2, wyróżnia się dwa rodzaje interpretacji autentycznej, dokonywanej z mocą ustawy, a mianowicie: (a) interpretację deklaratywną, polegającą na wyjaśnianiu wyrażeń ustawy, które są same w sobie pewne, czyli nie budzące obiektywnych wątpliwości; (b) interpretację wyjaśniającą słowa ustawy, które są obiektywnie wątpliwe i niejasne, przez co wywołały rozbieżności wśród prywatnych interpretatorów — także cieszących się autorytetem profesorów prawa kanonicznego — a nawet w orzecznictwie.

Wykładnia, która tylko deklaruje, jakie jest właściwe znaczenie normy zawartej w ustawie, mimo że nie ma co do tego obiektywnych wątpliwości, jak wskazuje kan. 16 § 2, ma taką samą moc, co ustawa interpretowana i działa retroaktywnie, czyli obowiązuje od tego momentu, w którym zaczęła obowiązywać interpretowana ustawa.

Wykładnia polegająca na wyjaśnieniu obiektywnych wątpliwości co do właściwego znaczenia ustawy⁷, może być: zawężająca lub rozszerzająca. Interpretacja jest zawężająca (*restrictiva*), gdy właściwe znaczenie normy obejmuje węższy zakres jej adresatów lub przypadków aniżeli ten, jaki nasuwa się przy jej dosłownym, czyli literalnym rozumieniu. Interpretacja rozszerzająca (*extensiva*) ma miejsce wtedy, gdy właściwe znaczenie normy zawartej w interpretowanej ustawie obejmuje szerszy zakres adresatów i liczbę przypadków w stosunku do tego znaczenia, jakie się nasuwa przy jej dosłownym rozumieniu⁸. Interpretacja wyjaśniająca — zarówno zawężająca, jak i rozszerzająca — w myśl kan. 16 § 2 nie działa wstecz, czyli obowiązuje od momentu promulgacji decyzji autentycznej wykładni danej ustawy.

3. Decyzje interpretacyjne, jakie podejmuje ta Rada, mają charakter autentyczny, tzn. w myśl kan. 16 § 1 podejmowane są na mocy władzy powierzonej jej przez papieża, jako najwyższego prawodawcy, i faktycznie otrzymują jego potwierdzenie. Potwierdzenie to może nastąpić w podwójnej formie. Pierwsza forma ma charakter aprobaty zwyczajnej, jakiej papież udziela podczas audiencji, o której informacja wyrażana jest formułą: „Summus Pontifex in audientia... de supradicta decisione certior factus, eam publicari iussit”. Druga forma aprobaty ma charakter specjalny; ma ona miejsce wówczas, gdy natura danej interpretacji — rozszerzającej lub zawężającej — tego wymaga. Taka decyzja interpretacyjna ma charakter nowej ustawy⁹.

4. Wszystkie decyzje interpretacyjne Rady, o których mowa w art. 155, powinny być promulgowane, chociaż w przeszłości nie wszystkie tego rodzaju decyzje papieskiej komisji interpretacyjnej musiały być publikowane. Obecnie tego wymaga sama natura interpretacji autentycznej, wydanej na sposób ustawy (*per modum legis*), czyli nie tylko dla-

⁷ G. Michiels, *Normae generalis iuris canonici*, t. 1, Tornaci 1949, s. 472—483; R. J. Castillo Lara, *De iuris canonici authentica interpretatione in actuositate pontificiae commissionis adimplenda*, „Communicationes” 20:1988 s. 278—279; J. Herranz, *Il Pontificio Consiglio della Interpretazione dei testi legislativi* [w:] *La Curia Romana nella Costituzione Apostolica Pastor Bonus*, Citta del Vaticano 1990, s. 470; L. G. Wrenn, *Authentic Interpretations on the 1983 Code*, Washington D.C 1993, s. 1—2.

⁸ Na przykład Papieska Komisja do Autentycznej Interpretacji KPK w swoim orzeczeniu wydanym w 1929 r. dokonała interpretacji rozszerzającej, wyjaśniając, że w kan. 1099 § 2 KPK z 1917 wyrażenie „ab acatholicis nati” (narodzeni z niekatolików) oznacza, że do zachowania formy kanonicznej zawarcia małżeństwa nie są zobowiązani ci, których jedno z rodziców było akatolikiem, mimo że dosłowny sens tego wyrażenia wskazywał, że dotyczy tylko tych, których oboje rodzice byli akatolikami. Por. AAS 21:1929 s. 273; Wrenn, jw., s. 2, 4.

⁹ Castillo Lara, jw., s. 281.

tego, że promulgacja jest istotnym elementem ustawy (por. kan. 7), lecz także dlatego, że nowy KPK wyraźnie nakazuje, aby każda interpretacja autentyczna — także deklaratywna — była opublikowana (por. kan. 16 § 2)¹⁰. Autentyczny walor wykładni zależy więc nie tylko od tego, że pochodzi od Rady Interpretacyjnej, ale również od tego, czy orzeczenie zostało należycie opublikowane. Zgodnie z kan. 8 § 1, ogłoszenie to następuje zazwyczaj w *Acta Apostolicae Sedis*.

5. Kompetencje interpretacyjne, jakie przysługują Radzie, nie obejmują władzy uzupełniania prawa w wypadku zaistnienia luki prawnej. W celu wypełnienia luki należy więc zwrócić się do najwyższego ustawodawcy o wydanie odpowiedniej ustawy. W razie zaistnienia konkretnej potrzeby w poszczególnym wypadku uzupełnienia tej luki może dokonać odpowiedni organ władzy administracyjnej lub sądowej w drodze analogii prawnej w granicach określonych w kan. 19.

UDZIELANIE POMOCY TECHNICZNO-PRAWNEJ INNYM DYKASTERIOM KURII RZYMSKIEJ

Pomoc ta udzielana jest przez Radę w podwójny sposób: (1) we współpracy ze wszystkimi dykasteriami Kurii rzymskiej, a zwłaszcza z kongregacjami w takim wypadku, gdy zwrócą się do niej w tym celu, „aby dekrety generalne wykonawcze i instrukcje, które mają być przez nie wydane, były zgodne z przepisami obowiązującego prawa i sporządzone według należytej formy prawnej” (art. 156); (2) we współpracy z kompetentną dykasterią w celu „sprawdzenia” (*recognitio*) „dekretów generalnych”, stanowionych przez „zespoły biskupów” (art. 157), tzn. konferencje biskupów i synody partykularne.

1. Jeśli chodzi o pierwszy sposób tej współpracy, to polega on przede wszystkim na udzielaniu porady prawnej dykasteriom Kurii rzymskiej w przygotowaniu aktów normatywnych, jakimi są dekrety ogólne wykonawcze i instrukcje. Jak stwierdza Julian Herranz, sekretarz Rady Interpretacyjnej, to zadanie Rady nie jest całkiem nowe, gdyż Sekretariat Stanu listem okólnym z 25 marca 1968 r. powierzył takie kompetencje Papieskiej Komisji ds. Rewizji KPK¹¹.

Stabilizacja tego rodzaju współpracy była przewidziana w pierwszym schemacie reformy, w konstytucji apostolskiej *Regimini Ecclesiae Uni-*

¹⁰ Tamże, s. 286; Herranz, jw., s. 474.

¹¹ W piśmie tym Sekretariat Stanu polecił wszystkim dykasteriom Kurii rzymskiej, aby zwracały się o pomoc o charakterze techniczno-prawnym do Papieskiej Komisji ds. Rewizji KPK w przygotowywaniu dokumentów, których treść wymaga modyfikacji lub integracji z obowiązującym ustawodawstwem Kościoła łacińskiego; por. Herranz, jw., s. 474.

versae (n. 127), upoważniającej Papieską Komisję Interpretacyjną do sprawowania kontroli, aby ustawy zwyczajne uniwersalne Kościoła nie były sprzeczne z ustawą fundamentalną Kościoła oraz otrzymały odpowiednią formę prawną, jak również, aby dekrety ogólne wykonawcze i instrukcje do ustaw, jakie dykasterie Kurii rzymskiej zamierzają wydać, były zgodne z przepisami ustawowymi i miały należną formę (pod względem ścisłości terminologicznej, poprawności redakcyjnej itp.)¹². Po zawieszeniu prac nad projektem ustawy fundamentalnej Kościoła straciła na aktualności propozycja dotycząca sprawdzania zgodności ustaw zwyczajnych z ustawą fundamentalną Kościoła. Natomiast nie stracił na aktualności wymóg, aby Rada Interpretacyjna, która zajęła miejsce Komisji Interpretacyjnej, współpracowała z innymi dykasteriami Kurii rzymskiej w przygotowywaniu aktów normatywnych.

Art. 156 wyraźnie mówi, że Rada ta jest „do dyspozycji” (*presto est*) dykasterii rzymskich, tzn. że Rada nie ogranicza zakresu ich kompetencji, ale służy im pomocą pod względem techniczno-prawnym w przygotowywaniu projektów, czyli schematów aktów normatywnych, ilekroć zwrócą się do niej w tej sprawie¹³.

2. Drugi sposób pomocy techniczno-prawnej, jaką Rada Interpretacyjna świadczy dykasteriom Kurii rzymskiej w poszczególnych przypadkach, dotyczy „*recognitio*”, czyli sprawdzenia projektów dekretów generalnych (mających charakter legislacyjny lub wykonawczy), nadesłanych przez „zespoły biskupów” do kompetentnej dykasterii (art. 157). W praktyce tego rodzaju pomoc dotyczy dwóch kongregacji, tj. Kongregacji do Spraw Biskupów i Kongregacji do Spraw Ewangelizacji Ludów, które mają kompetencje z racji materii względem projektów dekretów generalnych, przygotowanych przez konferencje biskupów i uchwał synodów partykularnych (art. 82 i 89 konstytucji PB). Kongregacje te zwracają się do Rady z prośbą o wydanie opinii dotyczącej zgodności tych projektów z ustawami powszechnymi oraz ich poprawności terminologicznej i pojęciowej. Opinie Rady względem tych ogólnych dekretów konferencji biskupów lub uchwał synodów partykularnych mają charakter czysto pomocniczy, tzn. nie przesądzają w niczym o autonomii wyżej wymie-

¹² Herranz, jw., s. 474—475.

¹³ Z informacji, jakie Rada Interpretacyjna zamieszcza w „*Communicationes*”, wynika, że inne dykasteria Kurii rzymskiej bardzo często zwracają się do niej o udzielenie tego rodzaju pomocy techniczno-prawnej. Na przykład ze sprawozdania tej Rady z działalności w okresie od stycznia do czerwca 1993 r. wynika, że wydała ona opinię w kwestii relacji między kan. 685 § 3 *Kodeksu kanonów Kościołów wschodnich* i kan. 874 § 2 *KPK*, przedłożonej przez Papieską Radę ds. Jedności Chrześcijan. Por. „*Communicationes*” 25:1993 s. 46—48.

nionych organów kolegialnych na szczeblu Kościołów partykularnych i natury ich władzy ustawodawczej¹⁴. Rada po prostu współpracuje z tymi kongregacjami w wypełnianiu funkcji kontrolnej względem tych projektów w tym celu, aby możliwie w najlepszy sposób były zgodne z ustawami powszechnymi i dostosowane do specyficznych potrzeb duszpasterskich poszczególnych kościołów partykularnych.

Należy zauważyć, że między tymi „zespołami biskupów”, których akty normatywne podlegają kontroli, zwanej *recognitio*, ze strony dykasterii Kurii rzymskiej, istnieją różnice co do pochodzenia historycznego oraz składu personalnego i zadań. Jakkolwiek konferencje biskupów są instytucjami nowymi, które wyposażone zostały w atrybut stabilności (kan. 447) oraz osobowość prawną (kan. 439 § 1 i 442 § 1 n. 1), to jednak tak samo jak synody partykularne, w wykonywaniu swej władzy prawodawczej podlegają kontroli ze strony Stolicy Apostolskiej. Znaczy to, że ich dekryty ogólne i uchwały nie mogą być promulgowane, jeżeli wpieryw nie zostaną zaaprobowane lub sprawdzone przez Stolicę Apostolską (por. kan. 446 i 455 § 2)¹⁵.

Jeśli chodzi o walor prawny tego *recognitio*, to należy stwierdzić, że jest to akt administracyjny, stanowiony przez organ najwyższej władzy Kościoła powszechnego, za którego pośrednictwem Stolica Apostolska sprawuje kontrolę nad działalnością legislacyjną kolegialnych organów władzy kościelnej, zajmujących pozycję pośrednią między poszczególnymi biskupami Kościołów partykularnych a Stolicą Apostolską, i upoważnia je do promulgacji swych ustaw partykularnych. Jak to zostało podkreślone w pracach nad przygotowaniem nowego KPK, akt *recognitio* nie jest tylko zwykłą formalnością o charakterze kurtuazyjnym, lecz aktem władzy rządzenia absolutnie koniecznym, którego brak powoduje nieważność aktów prawodawczych, jakimi są dekryty generalne konferencji biskupów lub uchwały synodów partykularnych. Za pośrednictwem tego aktu Stolica Apostolska może także zaproponować pewne modyfikacje, mające istotne znaczenie dla aktów prawodawczych, podlegających tego rodzaju kontroli. Należy jednak zauważyć, że ten akt *recognitio* nie zmienia ani natury, ani autora aktów normatywnych podlegających kontroli. Akty te pozostają nadal aktami organów kolegial-

¹⁴ Herranz, jw., s. 476—477.

¹⁵ Według opinii Papieskiej Komisji do Spraw Rewizji KPK, wyrażonej w relacji z obrad w dniach 20—28 października 1981: „*recognitio non est tantum formalitas quaedam, sed actus potestatis regiminis, absolute necessarius (eo deficiente actus inferioris nullius valoris est) et quo imponi possunt modificationes etiam substantiales in lege vel decreto ad recognitionem presentato*”; por. „*Communicationes*” 15:1983 s. 173.

nych Kościołów partykularnych, tj. konferencji biskupów — jeśli chodzi o dekry generalne, lub synodu partykularnego — jeśli chodzi o uchwały synodalne, które je uchwały i promulgowały¹⁶.

ORZEKANIE O ZGODNOŚCI USTAW PARTYKULARNYCH Z USTAWAMI POWSZECHNYMI

Na mocy art. 158 konstytucji PB Rada Interpretacyjna otrzymała kompetencje do tego, aby gdy „wpłynie postulat ze strony zainteresowanych, orzekać, czy ustawy partykularne i dekry ogólne, wydane przez ustawodawców znajdujących się niżej od władzy najwyższej, są zgodne z ustawami powszechnymi Kościoła” Jest to całkowicie nowe zadanie Rady, jakiego nie miały komisje interpretacyjne, będące jej poprzednikami. Powyższe zadanie Rady ma służyć zabezpieczeniu ogólnej zasady, określonej w kan. 135 § 2: „Niższy ustawodawca nie może ważnie wydać ustawy przeciwnej prawu wyższemu” Takiej kompetencji nie było w projekcie reformy Kurii rzymskiej, opracowanym przez komisję pod przewodnictwem kard. Antonellego; została wprowadzona dopiero do schematu z 1985 r.¹⁷

Przez powierzenie powyższej kompetencji Radzie, po raz pierwszy w dziejach Kościoła została wprowadzona do prawa kanonicznego instytucja kontroli legalności aktów normatywnych z racji ich hierarchicznego podporządkowania, podobna do tej, jaka we współczesnych państwach demokratycznych sprawowana jest przez Trybunały Konstytucyjne. Należy jednak zauważyć, że istnieje tu tylko podobieństwo, a nie identyczność co do celu i zakresu kompetencji, jakie zostały powierzone Radzie Interpretacyjnej w Kościele, w stosunku do tych kompetencji, jakie mają Trybunały Konstytucyjne w państwach demokratycznych. Różnice wynikają stąd, że Kościół jest społecznością innego typu niż społeczność państwowa. W porządku prawnym Kościoła obowiązują bowiem zasady prawa Bożego pozytywnego, a w szczególności zasada jedności władzy, skoncentrowanej w osobie biskupa Rzymu, jako następcy Piotra. Natomiast ustrój społeczności państwowych, oparty na zasadzie podziału władzy, umożliwia istnienie Trybunału Konstytucyjnego niezależnego od organu najwyższej władzy ustawodawczej (parlamentu) i sprawującego kontrolę nad jego działalnością.

W pierwszej fazie prac nad projektami ustawy fundamentalnej Kościoła przygotowany był następujący tekst: „Do najwyższego Trybunału

¹⁶ Herranz, jw., s. 477.

¹⁷ Tamże, s. 470—478 (przypis 43, 44).

Kościół należy wydawanie deklaracji nieważności jakiegokolwiek ustawy lub dekretu ogólnego, lub nakazu, które byłyby przeciwne przepisom zawartym w tej Ustawie Fundamentalnej, na wniosek tych, którzy uznali się za pokrzywdzonych, czy też z urzędu”¹⁸. W projekcie tym była próba wprowadzenia do porządku Kościoła tych samych zasad postępowania w zakresie orzekania o niezgodności aktów normatywnych niższego rządu z konstytucjami, jakie istnieją w porządku prawnym wielu współczesnych państw demokratycznych. Projekt ten spotkał się jednak z krytyką ze strony kanonistów¹⁹.

Kontrola legalności pod kątem zgodności ustaw zwykłych z konstytucją, mająca miejsce w demokratycznych państwach prawa, obejmuje również kontrolę decyzji głowy państwa. Wprowadzenie takiej zasady kontroli w Kościele spowodowałoby poddanie pod kontrolę sprawowaną przez najwyższy trybunał Kościoła także działalności prawodawczej papieża, co byłoby sprzeczne z teologiczno-kanoniczną zasadą: „Prima Sedes a nemine iudicatur” (kan. 1556 KPK 1917; kan. 333 § 3 KPK 1983). Przypisanie takich kompetencji najwyższemu trybunałowi w Kościele, jakie mają trybunały konstytucyjne w państwach demokratycznych, naruszyłyby zatem władzę prymacjalną biskupa Rzymu.

Po zaniechaniu prac nad projektem ustawy fundamentalnej Kościoła w pracach nad reformą Kurii rzymskiej kontynuowano kwestię ochrony hierarchiczności norm prawnych w Kościele. Znalazło to wyraz we wprowadzeniu do schematu o Kurii rzymskiej z 1985 r. propozycji, aby Papieskiej Komisji Interpretacyjnej przyznane zostały następujące kompetencje: „Na wniosek tych, którzy mają w tym interes, orzekać o tym, czy ustawy partykularne i dekrety generalne wydane przez ustawodawców niższych od najwyższego autorytetu, są zgodne z ustawami powszechnymi Kościoła”²⁰. Kompetencje te w konstytucji PB przyznane zostały Radzie Interpretacyjnej (art. 158). Są to kompetencje o charakterze sądowniczym, które zbiegają się z funkcją interpretacyjną. Takie kompetencje mogłyby być powierzone Najwyższemu Trybunałowi Sygnatury Apostolskiej. Jednakże w pracach nad konstytucją PB przeważała opcja, aby powierzyć je Papieskiej Radzie do Spraw Interpretacji Tekstów Prawnych.

Przedmiotem kompetencji, jakie powierzone zostały Radzie na mocy art. 158, jest sprawowanie kontroli nad legalnością aktów normatyw-

¹⁸ Por. *Schema legis Ecclesiae fundamentalis* (kan. 85) z października 1973 i z lutego 1976; „*Communicationes*” 9:1977 s. 295—297.

¹⁹ Por. *De lege Ecclesiae fundamentalis condenda*, [w:] *Acta Conventus canonistarum hispano-germanus*, Salamanca 1974, s. 75—87, 157—158; Harranz, jw., s. 478.

²⁰ Tamże, s. 479.

nych w zakresie zgodności aktów, stanowionych przez prawodawców Kościołów partykularnych, z aktami, stanowionymi przez najwyższego prawodawcę. Można powiedzieć, że kompetencje te stawiają Radę nad pozostałymi dykasteriami Kurii rzymskiej i prawodawcami niższymi od Stolicy Apostolskiej. Powstaje problem, jakie sankcje może zastosować Rada w wypadku stwierdzenia niezgodności aktu normatywnego, pochodzącego od prawodawcy Kościoła partykularnego (np. dekretu ogólnego wydanego przez biskupa diecezjalnego) z ustawą powszechną Kościoła. Art. 158 PB nie wypowiada się w tej sprawie. Należy sądzić, że ma tu zastosowanie ogólna zasada określona w kan. 135 § 2. W myśl tej zasady Rada może więc stwierdzić nieważność aktu normatywnego niższego rzędu, z racji niezgodności z ustawą powszechną Kościoła i autorytatywnie nakazać, aby prawodawca niższy od biskupa Rzymu i soboru powszechnego dokonał odpowiednich modyfikacji swego aktu legislacyjnego w celu usunięcia wad, które stały się przyczyną jego nieważności.

Powstaje jeszcze potrzeba wyjaśnienia znaczenia zwrotu zamieszczonego na początku art. 158 Konst. PB: „Gdy wpłynie postulat ze strony zainteresowanych”. Chodzi tu mianowicie o wyjaśnienie tego, komu przysługuje zdolność prawna do zwrócenia się do Rady Interpretacyjnej o rozpatrzenie sprawy z tytułu nielegalności aktu normatywnego pochodzącego od ustawodawcy hierarchicznie niższego od Stolicy Apostolskiej, jeśli jego interes został naruszony. Kwestia ta wymaga głębszych studiów, a może również rozstrzygnięcia przez Papieską Radę Interpretacyjną. Niewątpliwie efektywność tej nowej roli, jaką Rada ma do spełnienia w Kościele, jest uwarunkowana doprecyzowaniem normy dotyczącej podmiotowości do wnoszenia do niej ewentualnych rekursów z tytułu nielegalności aktów normatywnych, pochodzących od prawodawców Kościołów partykularnych.

*

*

*

Z przeprowadzonej analizy postanowień konstytucji PB wynika, że zadania Rady Interpretacyjnej mają charakter mieszany. Obejmują one zadania konsultacyjne i jurysdykcyjne. Zadania konsultacyjne dotyczą: udzielania pomocy techniczno-prawnej innym dykasteriom Kurii rzymskiej w zakresie przygotowania aktów generalnych o charakterze wykonawczym oraz sprawdzania (*recognitio*) aktów normatywnych, pochodzących od „zespołów biskupich”, jakimi są dekryty generalne konferencji biskupów i uchwały synodów partykularnych, nadesłane do kontroli do Kurii rzymskiej. Zadania te stawiają Radę w rzędzie tych dykasterii, które pełnią funkcje „rad”, czyli organów konsultacyjnych.

Natomiast pozostałe zadania tej Rady mają charakter jurysdykcyjny. Są to: kompetencje do dokonywania autentycznej interpretacji ustaw powszechnych Kościoła oraz orzekania o zgodności z ustawami powszechnymi Kościoła aktów normatywnych, pochodzących od organów hierarchicznie niższych od władzy najwyższej Kościoła powszechnego. Kompetencje te stawiają Radę w rzędzie najwyższych trybunałów Kościoła powszechnego. Specyfika tego trybunału, jakim jest Rada Interpretacyjna, polega na tym, że nie jest ona trybunałem rozstrzygającym konkretne sprawy sporne czy karne, lecz orzekającym o legalności ustaw niższego rzędu z punktu widzenia ich zgodności z ustawami pochodzącymi od najwyższego prawodawcy Kościoła powszechnego. Z tej racji można powiedzieć, że Rada spełnia w Kościele funkcje analogiczne do tych, jakie trybunały konstytucyjne spełniają w państwach demokratycznych.

LE COMPETENZE DEL PONTIFICO CONSIGLIO PER L'INTERPRETAZIONE DEI TESTI LEGISLATIVI

R i a s s u n t o

L'oggetto dell'analisi presentata riguarda gli articoli 154—158 della Costituzione Apostolica *Pastor Bonus*, concernenti le competenze del Consiglio Pontificio per l'Interpretazione dei Testi Legislativi. Secondo l'Autore detti compiti hanno carattere consultivo e competenze giurisdizionali. Nella prima categoria si annoverano: (1) gli aiuti tecnicogiuridici forniti agli altri Dicasteri della Curia Romana ai fini della preparazione di atti normativi di tipo esecutivo (art. 156); (2) nonché quelli aventi come fine il controllo, la „recognitio”, degli atti normativi emanati dal „ceto episcopale” (art. 157), ovvero dalle conferenze episcopali e dai sinodi plenari. Alla seconda categoria appartengono le competenze riguardanti: (1) l'interpretazione autentica delle leggi universali della Chiesa, avente forza di legge (art. 154—155); (2) il giudizio sulla conformità con le leggi universali della Chiesa di tutti gli atti normativi emanati dai legislatori ecclesiastici „infra supremam auctoritatem” (art. 158). Tali competenze avvicinano il Consiglio per l'Interpretazione dei Testi Legislativi ai Tribunali Costituzionali, operanti negli stati democratici contemporanei.